

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

О. В. Лазарева, доктор економічних наук, доцент

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

У статті визначено етапи розроблення стратегії землекористування в умовах збалансованого розвитку. Запропоновано такі стратегії збалансованого розвитку землекористування, як стратегія ефективного використання наявного природно-ресурсного потенціалу регіонів, стратегія розвитку земельного менеджменту, стратегія маркетингового забезпечення землекористування, стратегія економічного стимулювання збалансованого розвитку, стратегія покращення кадрового забезпечення, стратегія формування привабливого інвестиційного клімату в об'єднаних територіальних громадах. Розкрито особливості запропонованих стратегій.

Ключові слова: стратегія, збалансований розвиток, зарубіжний досвід, етапи розробки стратегії, еколого безпечне виробництво.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна економічна модель розвитку України повністю себе вичерпала і потребує необхідних їй ресурсів для власного самовідновлення.

Сьогодні Україна остаточно визначилася зі своїм політичним курсом, спрямованим на європейську інтеграцію, проте потребують дослідження і наукового обґрунтування проблеми модернізації економіки на засадах збалансованого розвитку.

Головне завдання України в даний період розвитку суспільства полягає у створенні такої економічної платформи, яка має відповідати стратегії національної безпеки, сприяти зміцненню конкурентних позицій відповідно до цілей та завдань збалансованого розвитку, таких як забезпечення гідного рівня життя, забезпечення освітньої, наукової та культурної реалізації особистості тощо.

Проте на початку XXI століття гідне еколого безпечне існування теперішніх і майбутніх поколінь опинилося під загрозою. Причиною цього є невірноважений підхід до досягнення збалансованого розвитку землекористування на основі вироблення адекватної стратегії, спрямованої на вирішення економічних, екологічних, соціальних та інших проблем людства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення питань збалансованого розвитку, виокремлення його стратегії простежується у працях Дж. Медоукрофт [1], Г. Мінцберга, М. Портера [2], А. Чандлера, Р. Фатхутдінова [3] та ін.

Зокрема, А. Чандлер [4, с. 13] дійшов висновку, що стратегія повинна визначати довгострокові цілі підприємства та намічати необхідні для вирішення поставлених задач ресурси. Г. Мінцберг [5, с. 124] розглядав стратегію як сукупність видів діяльності впродовж певного часу, що обумовлюються заздалегідь та проявляються поступово. Українські вчені теж розглядають поняття стратегії. Так, Ю. М. Хвесик [6, с. 16] пропонує розглядати стратегію як ціле орієнтовану систему дій суб'єкта господарювання, що знаходиться в оточенні чинників зовнішнього середовища і потребує від її керівництва дій, щоб запобігти зовнішнім перешкодам. Поняття «стратегія», на думку О. М. Кукушкіна [7, с. 226], трактується як довгостроковий план, який містить управлінські рішення щодо вибору цілей та напрямків діяльності і моделі дій стосовно збалансованого використання ресурсів для забезпечення збалансованого розвитку. І. Червяков [8] схиляється думки, що в Україні забезпечення збалансованого вирішення проблем соціально-економічного розвитку, збереження природно-ресурсного потенціалу можливе лише при збалансованому, стійкому і стабільному розвитку національної економіки. Мушинська Н. Ю. [9] поняття «збалансований розвиток» розуміє як такий, що передбачає сукупність складових компонентів, зв'язки і взаємозв'язки між ними, які є взаєморівноважені та раціонально співвідносні між собою. А. Стельмашук проблему збалансованого розвитку розглядає крізь призму механізму сталого розвитку, який включає в себе господарський та економічний аспекти, що

складаються із сукупності методів та засобів досягнення поставленої мети [10, с. 57-59].

Тож в рамках дослідження спробуємо і ми розкрити основні теоретичні підходи до стратегій збалансованого розвитку землекористування.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на значну кількість наукових праць, що присвячені проблемам вивчення стратегій збалансованого розвитку, все ж залишаються дискусійними та потребують подальшого розгляду питання вивчення стратегії, особливостей її формування та реалізації у галузі землекористування.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення етапів стратегії збалансованого розвитку землекористування, їх особливостей, а також запропонування нових стратегій його розвитку.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв'язання таких завдань: вивчення зарубіжного досвіду впровадження стратегії збалансованого розвитку, розкриття етапів розроблення стратегії збалансованого розвитку, виокремлення власного бачення щодо впровадження окремих стратегій збалансованого розвитку.

Теоретико-методологічною основою дослідження є загальнотеоретичні положення збалансованого розвитку землекористування, результати досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених з питань впровадження стратегії збалансованого землекористування.

При цьому доцільним є застосування таких методів, як морфологічний аналіз (при опрацюванні наукових публікацій з питань збалансованого розвитку землекористування), абстрактно-логічний (для теоретичних узагальнень результатів наукового пошуку), системного підходу (при обґрунтуванні етапів розробки стратегії в умовах збалансованого розвитку землекористування), графічний та узагальнення (для розробки системи заходів щодо запровадження стратегії збалансованого розвитку землекористування).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Водночас зазначимо, що у зарубіжних країнах стратегії збалансованого розвитку існують у кожному регіоні, мають свої певні характерні особливості. Так, у стратегії

сталого розвитку Німеччини виокремлюються такі вектори, як рівність нинішніх та майбутніх поколінь, соціальна згуртованість, якість життя. У національній стратегії Ісландії особлива увага приділяється збалансованому виробництву, а також питанням екологічної освіти населення [11]. Національні стратегії сталого розвитку Чехії, Німеччини, Греції, Італії, Іспанії та Норвегії відображають соціальні та еколого-економічні показники їх збалансованого розвитку [12]. Стратегії сталого розвитку Латвії та Ірландії відрізняються наявністю в них картографічного забезпечення, що відображає усі напрями сталого розвитку [13].

Стратегія збалансованого розвитку Швеції спрямована на організацію ефективної взаємодії між економічним, соціальним та екологічним розвитком [14]. В Аргентині стратегія збалансованого розвитку землекористування базується на використанні альтернативних сільськогосподарських технологій, що дозволяють зберегти в ґрунті вологу та зменшують ерозійні процеси [15]. В Данії перейшли на використання екологічно-безпечних технологій та відновлювальних джерел енергії, відмовившись від хімічних засобів захисту рослин [16]. У Голландії відбувається заліснення земель сільськогосподарського призначення з низькою родючістю ґрунтів з метою стабілізації ландшафтів [17].

Поступовий вектор розвитку України, орієнтований на входження до Європейського Союзу, вимагає невідворотних змін загальної стратегії на всіх рівнях господарювання, у тому числі екологічної стратегії збалансованого розвитку землекористування.

Процес розроблення стратегії землевласника та землекористувача детально представлено на рис. 1.

Загальна мета стратегії як засобу збалансованого розвитку регіону має бути впроваджена завдяки реалізації основних напрямків державної політики, спрямованих на вдосконалення сільськогосподарського землекористування, створення сприятливих умов для збалансованого розвитку через територіальне планування, розвиток високоефективного конкурентоспроможного землеволодіння і землекористування в контексті інноваційного вектора розвитку.

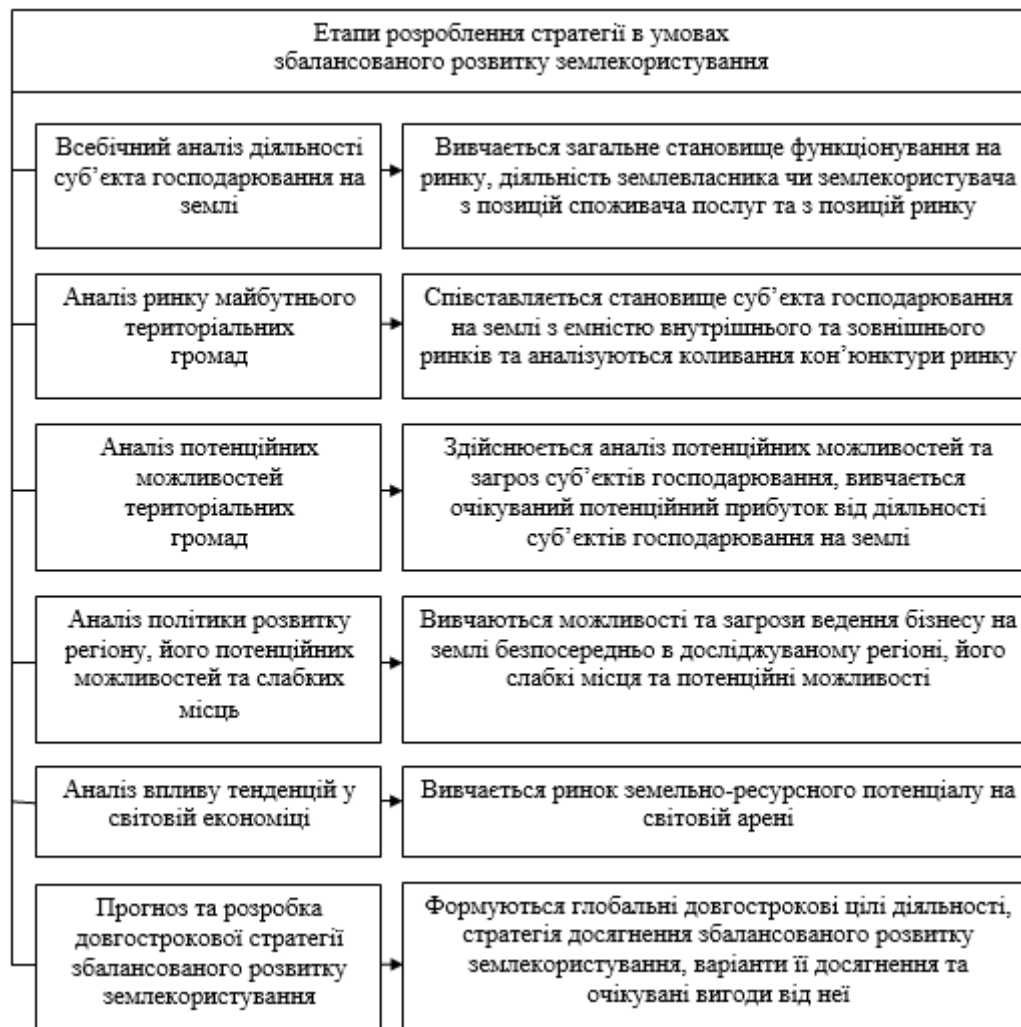

Рис. 1. Етапи розроблення ринкової стратегії збалансованого розвитку землекористування

Джерело: сформовано автором

Зважаючи на об'єктивні передумови та особливості розроблення ринкової стратегії збалансованого розвитку землекористування, пріоритетними у регіональній політиці регіонів мають стати такі стратегії, як:

– стратегія ефективного використання наявного природно-ресурсного потенціалу регіонів, що має базуватися на досягненні оптимальних рівнів виробництва продукції на 100 гектарів угідь, на 100 гектарів посіву зернових культур, забезпеченні максимального рівня валової продукції на 1 гектар угідь, досягненні оптимального рівня рентабельності;

– стратегія розвитку земельного менеджменту як інноваційного процесу, що спрямований на розв'язання соціальних, еколого-економічних завдань у сфері землекористування та на підготовку якісного кадрового забезпечення у системі управління земельними ресурсами, що забезпечує досягнення кінцевої мети;

– стратегія маркетингового забезпечення землекористування, що на основі аналізу сильних і слабких його сторін, загроз і можливостей дозволяє здійснити вибір альтернатив, які дозволять повною мірою скористатися його сприятливими можливостями як пріоритетними напрямками стратегічного розвитку;

– стратегія економічного стимулювання збалансованого розвитку на основі збереження природно-ресурсного потенціалу, мінімізації можливих негативних наслідків, максимізації задоволення потреб землевласників та землекористувачів, пріоритету інноваційної діяльності на основі впровадження нових технологій;

– стратегія покращення кадрового забезпечення, що спрямована на поглиблення наукової діяльності та на розроблення форсайт технологій у сфері збалансованого використання природних ресурсів;

– стратегія формування привабливого інвестиційного клімату в об'єднаних територіальних громадах для реалізації проектів збалансованого диверсифікованого розвитку сфери землекористування.

Запропоновані стратегії можуть стати аргументами для створення нових підходів щодо їх розвитку та вироблення загальної стратегії збалансованого розвитку землекористування.

Особливостями пропонованих стратегій є такі як урахування еколого-економічних факторів впливу на збалансоване використання земельно-ресурсного потенціалу, задоволення матеріальних потреб населення на основі ведення еколого-безпечного виробництва, розширене відтворення родючості сільськогосподарських угідь завдяки досягненню бездефіцитного балансу гумусу у ґрунті, застосування ефективних систем планування та управління земельними ділянками, покращення еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів.

Крім того, досягнення збалансованого рівня землекористування на регіональному рівні

потребує науково обґрунтованих заходів щодо розроблення регіональної програми використання і охорони земель у межах певного регіону, впровадження заходів з відтворення родючого шару ґрунту та збереження і підтримання на належному рівні природно-ресурсного потенціалу.

На основі проведеного дослідження доцільним є представлення власного бачення стратегії як засобу збалансованого розвитку землекористування (рис. 2).

За рахунок використання внутрішнього потенціалу регіону та екологобезпечного ведення виробництва на селі можливий перехід до збалансованого розвитку землекористування. Його ж загальна стратегія має ґрунтуватися на аналізі дисбалансів, що існують в економічній, екологічній та соціальній сферах та подальшому визначенні шляхів усунення негативних проявів на основі досягнення збалансованого розвитку.

Вищезазначене потребує узгоджених та взаємопов'язаних дій з боку держави та об'єднаних територіальних громад.

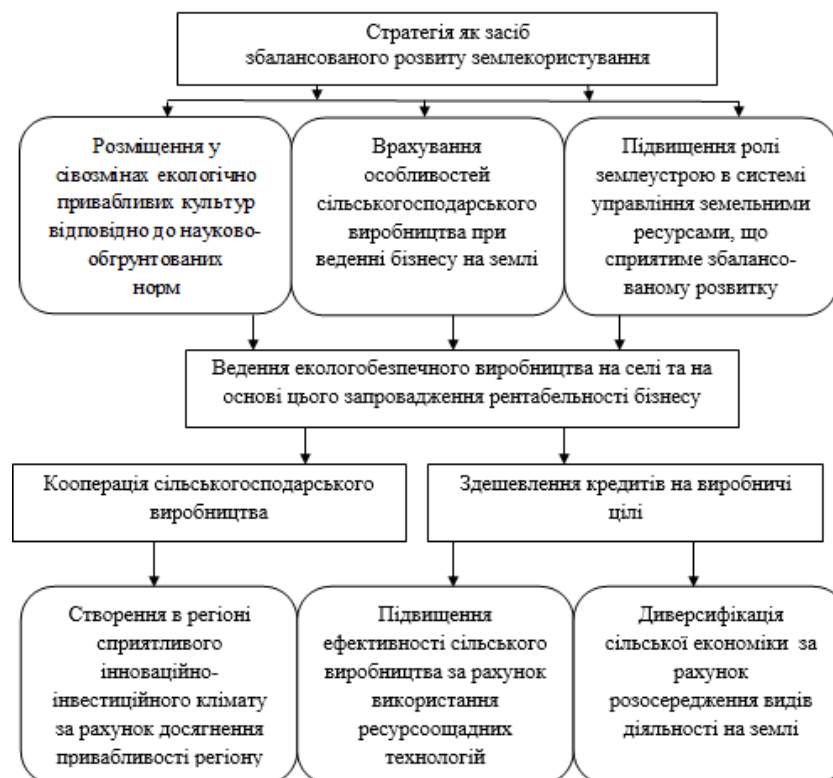

Рис. 2. Ведення бізнесу за рахунок дотримання стратегії збалансованого розвитку землекористування

Джерело: авторське бачення

Використання зарубіжного досвіду формування стратегії збалансованого розвитку дозволяє врахувати їх і для України. Етапами розробки стратегій збалансованого розвитку землекористування є всебічний аналіз діяльності суб'єкта господарювання на землі, аналіз ринку майбутнього територіальних громад, аналіз потенційних можливостей територіальних громад, аналіз політики розвитку регіону, його потенційних можливостей та слабких місць, аналіз впливу тенденцій у світовій економіці, прогноз та розробка довгострокової стратегії розвитку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вважаємо, що основними стратегіями збалансованого розвитку землекористування, які доцільно запропонувати, є такі: стратегія ефективного використання

наявного природно-ресурсного потенціалу регіонів, стратегія розвитку земельного менеджменту, стратегія маркетингового забезпечення землекористування, стратегія економічного стимулювання збалансованого розвитку, стратегія покращення кадрового забезпечення та стратегія формування сприятливого інвестиційного клімату в об'єднаних територіальних громадах.

Відтак ведення бізнесу на основі дотримання стратегії збалансованого розвитку землекористування дозволить створити сприятливий інвестиційний клімат, підвищити ефективність сільського виробництва, сприятиме диверсифікації сільської економіки.

Подальші дослідження мають ґрунтуватися на вивченні досвіду впровадження концепцій збалансованого розвитку на основі STEP-аналізу.

Список використаних джерел:

1. Meadowcroft J. National Sustainable Development Strategies: Features, Challenges and Reflexivity / J. Meadowcroft // *European Environment*. – 2007. – № 17. – P. 152-163.
2. Портер М. Стратегія конкуренції / Портер М. – К. : Основи, 1997. – 390 с. – (Першотвір).
3. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Фатхутдинов Р.А. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 312 с. – (Першотвір).
4. Chandler A.D., Jr. Strategy and Structure: Chapters in the History of the Industrial Enterprise. – Cambridge: MIT Press, 1962. – 463 p. – (Першотвір).
5. Минцберг Г. Стратегический процесс / Минцберг Г., Куини Дж.Б., Гошал С. – М. : Прогресс, 2001. – 688 с.
6. Хвесик Ю.М. Генезис сутності економічної стратегії та методології її формування / Ю.М. Хвесик // *Агросвіт*. – 2009. – № 3. – С. 13-16.
7. Науковий вісник УкрДЛТУ : збірник науково-технічних праць. – Львів : УкрДЛТУ, 2005 – Вип. 15.2. – С. 220-227.
8. Черв'яков І.М. Економічний розвиток, економічне зростання і фактори, які стимулюють економічне зростання України / І.М. Черв'яков // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2015. – № 6. – С. 99-102.
9. Мушинська Н.Ю. Збалансований розвиток регіону: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Н.О. Мушинська // *Ефективна економіка*. – 2014. – № 2. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/> (дата звернення 25.08.2018).
10. Стельмашук А.М. Економічний механізм сталого розвитку тваринництва в сільськогосподарських підприємствах / А.М. Стельмашук // *Інноваційна економіка: [всеукр. наук.-вир. журнал]*. – 2010. – № 4. – С. 57-60.
11. Sustainable development knowledge platform [Electron. resources]. – Mode access : <https://sustainabledevelopment.un.org> (дата звернення 25.08.2018).
12. European sustainable development network [Electron. resources]. – Mode access: <http://www.sd-network.ua> (дата звернення 25.07.2018).
13. Our Common Future / World Commission on Environment and Development. – New York : Oxford University Press, 1987. – XV. – 383 p.
14. Environment and Agriculture [Electron. resources]. – URL : <http://ec.europa.eu/environment/agriculture/index.htm> (дата звернення 28.09.2018).
15. DG AGRI official site, rural development policy 2007-2013 [Electron. resources]. – URL: http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm (дата звернення 28.09.2018).
16. Organic Agriculture and Food Security (IFOATof Dossier I, 2002). [Electron. resources]. – URL : www.ifoam.org (дата звернення 28.09.2018).
17. Human Ecology, Human Economy: ideals for an Ecollogically Sustainable Future / Edited by M. Diesendorf and C. Hamilton. St. Leonards, Australia: Allen & Unwin, 2002. 378 p.

Е. В. Лазарева. Теоретические аспекты формирования стратегий сбалансированного развития землепользования.

В статье освещены этапы разработки стратегии землепользования в условиях сбалансированного развития. Предложены такие стратегии сбалансированного развития землепользования как стратегия эффективного использования имеющегося природно-ресурсного потенциала регионов, стратегия развития земельного менеджмента, стратегия маркетингового обеспечения землепользования, стратегия экономического стимулирования сбалансированного развития, стратегия улучшения кадрового обеспечения, стратегия формирования привлекательного инвестиционного климата в объединенных территориальных общинах. Раскрыты особенности предложенных стратегий.

Ключевые слова: стратегия, сбалансированное развитие, зарубежный опыт, экологобезопасное производство.

O. Lazarieva. Strategy of Sustainable Land-Tenure Development at the Regional Level.

The article describes the stages of land-use strategy development in conditions of balanced development. Such strategies as the strategy of efficient use of available natural and resource potential of the regions, the strategy of land management development, the marketing strategy of land-use support, the economic stimulation strategy of a balanced development, the strategy of staff improvement, the strategy of creating an attractive investment climate in the united communities were proposed. The features of the proposed strategies are revealed.

Key words: strategy, sustainable development, international experience, ecologically safe production.